

**Történelmi emlékhely és
állandó kiállítás megtekintése
2020.02.27.**

Az EZÜSTNET Egyesület szervezésében az Újbuda 60+ tagokkal a Gödöllői Királyi Kastélyal ismerkedtünk Kiss Júlia tárlatvezetésével.

A séta elején a tárlatvezető ismerteti a **kastély történetét**. A XVIII. század egyik legtekintélyesebb magyar főura, Grassalkovich I. Antal gróf kezdi meg a gödöllői kastély építtetését. Az első építési szakaszban készül el a belső udvart közrefogó U-alak a díszteremmel és főúri lakosztályokkal (1735-1745) Mayerhoffer András (1690-1771) tervei alapján. Két új szárnyal bővül az épület mindkét oldalon (1746-1749): a déli szárnyban istálló és szénapadlás kap helyet, az északi szárnyban a római katolikus templom. Ebben az állapotában láthatja a kastélyt Mária Terézia (1717-1780) királynő (1740-1780), aki meglátogatja (1751) a gróft. Később Alfred von Windisch-Grätz herceg, tábornagy, a császári csapatok főparancsnokának a kastélyban van a főhadiszállása. A győztes (1849.04.06.) isaszegi csata után Kossuth Lajos és hívei itt ünnepelnek.

Grassalkovich I. Antal élete végéig több szakaszban folytatja a kastély bővítését és átépítését. A kettős U-alakú épületben fia, Grassalkovich II. Antal kialakítja a barokk kőszínházat. Unokája, Grassalkovich III. Antal nevéhez fűződik az északi oldal utolsó szárnya, az új narancsház megépítése és a franciakert tájképi kertté való alakítása. Az épület egyedi építészeti megoldásai mintaként szolgálnak a magyar barokk kastélyok számára.

Grassalkovich III. Antallal kihal a család férfi ága. A leányágon tovább öröklődő birtokot a kastélyal együtt báró Sina György (1783–1856) vásárolja meg (1850), akinek fia, Sina Simon (1810–1876) eladja egy belga banknak (1864). A kiegyezéssel és koronázással 1867-ben kezdődik az épület második fénykora. A magyar állam által megvásárolt, felújított és átalakított kastély koronázási ajándékként I. Ferenc József (1830-1916) Ausztria császára, Magyarország apostoli királya, Csehország királya (1848-1916) és Wittelsbach Erzsébet (1837-1898) királyné pihenő rezidenciája lesz. A királyi család főként tavasszal, ősszel tartózkodik Gödöllőn. Erzsébet királyné halála után az uralkodó ritkábban látogat ide: utoljára 1911-ben jár itt. I. Ferenc Józsefet a trónon követő IV. Károly (1887-1922) király (1916-1918) első hosszabb gödöllői tartózkodásának a monarchia összeomlása vet véget (1918.10.26.). Vitéz nagybányai Horthy Miklós (1868-1957) kormányzó

(1920-1944) nyári rezidenciájaként működő kastély é-letében a királyihoz hasonló időszak következik, amelyet a II. világháború zár le. Bár az épület nem szenved károsodást, az 1944-ben bevonuló német, majd szovjet csapatok a berendezés nagy részét elszállítják, illetve helyben elpusztítják. A gazdasági épületekben szovjet alakulatok állomásoznak, a műemlékké nyilvánított főépületben szociális otthon kap helyet. Ezek a méltatlan hasznosítási formák az elkövetkező évtizedekben a kastély lassú pusztulásához vezetnek. Az állagmegóvási munkálatok megindulnak, majd néhány évvel később megkezdődik az épület kiürítése, ami a felújítás előfeltétele. Az állami tulajdonban lévő kastély felújítását és hasznosítását a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. koordinálja.

A kastélymúzeum születése, a homlokzati szárnyban megnyílik a kastély első állandó kiállítása: a díszterem és a királyi lakosztályok (1996). A források alapján hűségre törekvően berendezett intérieur-entériőrök a monarchia Magyarországaról, I. Ferenc József és Erzsébet királyné személyéről is mesélnek. A királyi lakosztályok újabb szobái kés-
szülnek el (1997), majd az Erzsébet királyné emlékkiállítás valósul meg (2008). Mária Terézia királynő gödöllői látogatásának 250. évfordulóján (2001.08.10.) a Grassalkovichokat és a kastély barokk időszakát megidéző termekkel egészül ki az állandó kiállítás. Megtekinthető a felújított (2003) Barokk Színház és az átadott (2004) Királydombi pavilon. Megújul a kastély Rudolf és Gizella-szárnya, lovardája és barokk istállója, elkészül Horthy Miklós kormányzó bunkerének rekonstrukciója

A kastélymúzeum születése, a homlokzati szárnyban megnyílik a kastély első állandó kiállítása: a díszterem és a királyi lakosztályok (1996). A források alapján hűségre törekvően berendezett intérieur-entériőrök a monarchia Magyarországaról, I. Ferenc József és Erzsébet királyné személyéről is mesélnek. A királyi lakosztályok újabb szobái kés-
szülnek el (1997), majd az Erzsébet királyné emlékkiállítás valósul meg (2008). Mária Terézia királynő gödöllői látogatásának 250. évfordulóján (2001.08.10.) a Grassalkovichokat és a kastély barokk időszakát megidéző termekkel egészül ki az állandó kiállítás. Megtekinthető a felújított (2003) Barokk Színház és az átadott (2004) Királydombi pavilon. Megújul a kastély Rudolf és Gizella-szárnya, lovardája és barokk istállója, elkészül Horthy Miklós kormányzó bunkerének rekonstrukciója

A GRASSALKOVICHOK KORA

Grassalkovich I. Antal
(1694-1771)

Grassalkovich II. Antal
(1734-1794)

Grassalkovich III. Antal
(1771-1841)

A kiállítás 6 teremben a gödöllői kastély első évszázadát és az építtető Grassalkovich-család 3 generációját mutatja be, betekintéssel a kastély barokk templomába, amelynek két szőszé-ke van. A köznemesi származású, jogi végzettségű Grassalkovich I. Antal tehetsége révén magasra ívelő karriert fut be. Fontos szerepe van Mária Terézia trónra jutásában, az osztrák örökösödési háború (1740–1748) idején ő szervezi meg a magyar nemesek támogatását. Grassalkovich I. Antalt a kincstári javak eredményes gyarapításáért Mária Terézia királynő grófi rangra emeli (1743), titkos tanácsossá nevezi ki. Az udvarnál betöltött legfontosabb szerepköre a Magyar Kamara elnöki tisztsége (1748-1771). Grassalkovich I. Antal, mint a 150 évig tartó török hódoltság utáni zavaros birtokviszonyok rendezésével foglalkozó bizottság (Neo-acquistica Commissio-Újszerzeményi Bizottság) elnöke, az állami kincstár mellett saját birtokait is tervszerűen gyarapítja. Az Újszerzeményi Bizottság (1688-1709) a töröktől visszafoglalt területeket visszaszolgáltatja korábbi tulajdonosainak a tulajdonjogot igazoló oklevéllel és a birtok értékének 10 %-a ellenében. Gödöllő egy 135.000 holdas birtok központja, amely mellett még további 5 uradalommal rendelkezik. Grassalkovich palota Bécsben, Grassalkovich kastélyok a történelmi Magyarország több pontján találhatók, úgymint: Süllyap (Pest megye, Petőfi Sándor vendégeskedik itt), Baja (Bács-Kiskun megye), Gyöngyös, Hatvan, Kompolt (Heves megye), Nyitraivánka (Szlovákia, állami levéltár otthona), Pozsony (Szlovákia, köztársasági elnöki rezidencia), Ürmény (Szlovákia, a gróf szülőhelye), Zombor (Vajdaság, Szerbia). Grassalkovich I. Antal a saját birtokain 33 templom és rendház építését, illetve felújítását támogatja. Így a Gödöllővel határos máriabesnyői templomét is, ahová kapucinus szerzeteseket telepít le. A kiállításon Grassalkovich I. Antaltól és családjáról, valamint Mária Terézia királynőről és a gróf kortársairól készült ábrázolások mellett a családdal kapcsolatos tárgyi emlékek tekinthetők meg. Ezek közül kiemelendők a családtagok kézjeggyel ellátott dokumentumok, a ritkaságokat is magába foglaló éremgyűjtemény és a rokokó stílusú arany karkötő, amelyen Mária Terézia és a trónra jutása érdekében „életüket és vérüket” felajánló magyar nemesek láthatóak. Külön figyelmet érdemel az a gyönyörű, női udvari díszruha, amely eredetileg a XVIII. században készült, gazdag ezüst és arany díszítéssel.

Martin van Meytens (1695-1770) flamand származású svéd festő: Mária Terézia királynő a Szent Koronával és a jogarral

Zala György szobra (1907):
Mária Terézia királynő a kastély parkban

Bécsben az élet császári, Budán királyi, Gödöllőn családi – vallja Erzsébet királyné, aki igazi gödöllői lakos lett. Több mint 2000 éjszakát tölt a Gödöllői Királyi Kastélyban, melyet koronázási ajándékként kap a magyar néptől. 2017-ben születésének 180. és a Monarchia létrejöttének 150. évfordulóját ünnepeelve az ide látogatók együtt utazhattak a királynéval és udvartartásával, megcsodálhatták öltözékeit is.

A Gödöllői Királyi Kastélyban és parkjában nemcsak a pompával, fényűzéssel találkozhatunk, hanem azzal a természetes, hétköznapi bájjal is, amely a vidéki kastélyba látogató királynét elvarázsolja. Az állandó kiállításon bepilanthatunk abba a világba, melyben Erzsébet királyné élte hétköznapijait, megtudhatjuk, mi igaz abból a sok mítoszból és legendából, amely róla kering. A séta során részletesen megismerjük a királyi pár alakját, a dualizmus korát.

A KIRÁLYI LAKOSZTÁLYOK

A magyar állam által megvásárolt és felújított kastély koronázási ajándékként I. Ferenc József és Erzsébet királyné pihenő rezidenciája lett. A királyi időszakot 14 terem idézi meg: a források alapján hűen helyreállított királyi lakosztályok sorát és a dísztermet láttuk.

A főhomlokzati szárny déli egységében alakították ki Erzsébet királyné lakosztályát, amelynek szobáit (szalon, írószoba, öltöző és háló) kívánságára kedvenc színe, az ibolya jellemezte. A meglévő bútortárat Bécsből, a K.u.K. Mobiliendepo-ból egészítették ki, neobarokk és neo-rokokó darabokkal. A szobákat virágok, porcelán tárgyak, életképek és családi fotók tették otthonossá. A királyi lakosztályok jellemző, egyedi színeit Schönbrunn mintájára egységesen fehér, vörös és arany színek váltották fel (1876). A kedvelt ibolyaszín csak a királyné földszinti szobáiban marad meg. Ez a 3 helyiségből álló szalon az emeletről csigalépcsőn keresztül volt megközelíthető. A szobák előtt hangulatos veranda állt, ahonnan fából épített folyosó vezetett a lovardához. A gödöllői kastély eredeti berendezéséből igen kevés maradt fenn, ezért a monarchia Magyarországról is mesélő kiállításon a hazai egyházi és

közgyűjtemények kapcsolódó darabjai, a királyi pár máshonnan származó személyes tárgyai is láthatóak.

Ferenc József magyar király dolgozószobája és szalonja

Koronázási kisterem – eredeti funkcióját tekintve a király hálósobája volt - a kiegyezést követő koronázásnak (1867.06.08.) állít emléket.

A magyar királyok koronázása mindig nagy fontosságú közjogi esemény volt. A szertartásra az országgyűlés székhelyén került sor, pontosan meghatározott - évszázadok során kialakult - tradíció alapján. A magyar koronázások történetében először érte az a kitüntetés a feleséget, Erzsébetet, hogy a királlyal egyszerre, egy időben koronázták meg. Azelőtt a királyné koronázására pár nappal később került sor, hasonló, de nem pontosan a király koronázásával megegyező szertartás keretében. Erzsébet életében ez volt az egyetlen pillanat, amikor az aktuális politikából aktívan kivette részét. A már említett „közbenjárását” köszönték meg a koronázás szervezői - elsősorban gróf Andrássy Gyula - az egyidőben történt megkoronázással. A magyarok számára ekkor vált Erzsébet a magyar nép jószágos gondviselőjévé, ekkor alakult ki a királyné mítosza. A szertartásról készült monumentális olajfestmény eredetileg a budai Királyi Palotát díszítette a császár megrendelésére. A kép azt a pillanatot örökíti meg, „...mikor a nádori tisztet helyettesítő miniszterelnök, az oltár előtt, tollas föveget magasan rázva, harsány hangon kiáltja el: „éljen a király!” egyszerre ezer meg ezer toll lebeg a légben, és ezer meg ezer torok viszonzozza a kiáltást...”

A királyon magyar tábornoki egyenruha, a feleségén fehér selyemruha volt. Erzsébet a fején gyémánt koronát, a diadém mögött magyaros főkötőt viselt. Az ezüstoffonallal, virágmintákkal gazdagon hímzett szoknya, a fekete bársony fodrokkal és hófehér igazgyöngy-füzéssel díszített felsőrész az ősi magyar hagyományokat követte. Erzsébet koronázásakor - 28 évesen - Európa legszébb uralkodónőjének számít.

„Kétszeres boldogság számomra, hogy leendő hitvesem kiválasztásakor mélyebb érzelmeimre hallgattam, és szívből remélem, hogy menyasszonyom kiváló tulajdonságaiban megtalálom majd életem boldogságát” – vallja Ferenc József császár.

Bécsben tartják (1854.04.24.) Ferenc József osztrák császár és Wittelsbach Erzsébet bajor hercegnő esküvőjét, a házasság szerelemből köttetik, ami a

XIX. században – főleg egy uralkodó esetében – meglehetősen ritka jelenségnek számít. A szerelemből induló frigy már korán szenvedéssé válik Erzsébet számára, megpróbáltatásait tovább fokozza, hogy fiatal kora miatt gyermekként kezelik őt. Mivel a felek első ágon unokatestvérek, egybekelésükhöz a pápa engedélyét is ki kell kérniük, a frigy jelentősége miatt ez nem tartogat nehézséget. A 16 éves „Sisi” az ifjú uralkodó vonzalmának köszönhetően, nővére helyett lesz a Habsburgok Birodalmának első asszonya, szabadságszerető, „vadóc” természete miatt azonban nem tudja megszokni a Hofburg sivár környezetét, később házassága is boldogtalanná válik.

A hercegnő, aki Ferenc József iránt érzett vonzalma miatt hagyja el Bajorországot, a házasságkötés után a férjével töltött nyugodt, boldog pillanatokból kap a legkevesebbet, ellenben nagyon is sok jut neki az árgus, mindenre kíváncsi tekintetekből és Zsófia főhercegné – tegyük hozzá: nevelő célzatú – intelmeiből, szidalmaiból. Erzsébet megpróbáltatásai idővel csak fokozódnak, hiszen anyósa később gyermekei neveléséből is kizárja a szépséges császárnét, akinek egész életét szomorúságba burkolja a Hofburggal vívott állandó háború, Ferenc József későbbi elhidegülése, majd egyetlen fia, Rudolf öngyilkossága.

Gyermekei: Zsófia főhercegnő (1855-1857), Gizella főhercegnő (1856-1932) Rudolf főherceg, trónörökös (1858-1889), Mária Valéria főhercegnő (1868-1924), a magyar gyermek.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ EMLÉKKIÁLLÍTÁS

A magyarok szeretett királynéjának már életében kialakult, máig ható kultuszának emléktárgyait mutatja be az egykori felolvasó szobában és Ferenczy Ida, a magyar felolvasónő lakosztályában megrendezett kiállítás. Az emlékkiállítás enteriőr-szerűen berendezett első szobája egykor a királyné lakosztályához tartozott: a felolvasószoba funkcióját töltötte be. Falain az 1840-es évekből való biedermeier stílusú festést állították helyre. A bútorzaton belül kuriózumnak számít a felolvasó kanapé, amely a kastély eredeti berendezései

közül került elő. A jobb sarokban a királyné felolvasónője, Ferenczy Ida portréi és karosszéke látható.

Az emlékkiállítás 2. és 3. szobája a királyi időszakban Ferenczy Ida lakosztályának része volt. Az itt bemutatott történeti-tárgyi emlékegy anyag Erzsébet királyné életének magyarországi vonatkozásait villantja fel. Ezek közül külön figyelmet érdemel a tárlókban elhelyezett éremgyűjtemény. A falakon a királyné magyar udvarhölgyei: tolnai Festetics Mária grófnő

(1839-1923), Zichy Eleonóra grófnő (1867-1945), később ifj. Andrássy Gyula felesége, Sztáray Irma grófnő (1863-1940) arcképe látható. Az utolsó teremben Erzsébet királyné halálát hírül adó újságlapok mellett a királyné emlékére kiadott érmekből és könyvekből látható válogatás. A teremben áll a fehér márványból készült mellszobor, Zala György alkotása.

A KASTÉLY XX. SZÁZADI TÖRTÉNETE

A 2010-ben felújított Gizella-szárny 6 termében a kastély történetének legutóbbi, sorsfordító évtizedei elevenednek meg: a királyi család gyermekeinek gödöllői tartózkodásától egészen napjainkig. A Gizella-szárnyban a XIX. század második felében a királyi gyermekek: Rudolf trónörökös, Gizella főhercegnő, Mária Valéria főhercegnő lakosztálya volt.

HABSBURG KÉPGALÉRIA

A szárny emeleti folyosóját a Habsburg család tagjait ábrázoló képgaléria díszíti. Magyarországon egyedülálló galéria alapját Stefánia özvegy trónörökösné, később herceg Lónyay Elemérné hagyatéka adja, melyek a Pannonhalmi Főapátság tulajdonában vannak. Az új állandó kiállításban időutazásra hívják a látogatókat. A Gizella-szárny tágas emeleti folyosóján be rendezett Habsburg képgalériában a magyar történelemben meghatározó szerepet játszott uralkodócsalád számos tagjának ábrázolásával találkozhat az érdeklődő.

A kastély állandó kiállításának megtekintése után kicsit sétáltunk a parkban, megnéztük a Pálmaház Kertészet és Herbárium (2015) kiállított növényeit, kézműves termékeit.

Az élményt lejegyezte: Győrfiné Dr. Buzási Anna, a krónikás